

ამერიკის ეკონომიკის ისტორია მე-18 საუკუნიდან დღემდე

History of American economics from 18th century till the present day

ნინო მაზიაშვილი - ეკონომიკის დოქტორი

საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტი

Nino Maziashvili – PhD of Economics, Assoc. Professor,
Georgian National University

რეზიუმე: ამერიკის ახალი ისტორია დაკავშირებულია 1492 წლის ქრისტეფორე კოლუმბის აღმოჩენასთან. მე-19 საუკუნის ბოლოს და მე-20 საუკუნის დასაწყისში ამერიკის შეერთებული შტატების ეკონომიკა ხასიათდება სწრაფი განვითარებით, რამაც მისცა საშუალება ქვეყანას წამყვანი ადგილი დაეკავებინა მსოფლიოში. შემდგომ პერიოდში მას მოჰყვა „დიდი დეპრესია.“ მისგან გამოსვლა რუზველტმა შეძლო მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ. ეკონომიკური განვითარების წყალობით აშშ აგრარული ქვეყნიდან ინდუსტრიულ-აგრარულ ქვეყნად გადაიქცა. დაიწყო რესპუბლიკელი პრეზიდენტების-რეიგანის და ბუშის-ნეოკონსერვატორული კურსი, რომელიც ეფუძნებოდა მ. ფრიდმანისა და რ. მანდელის-მონეტარულ შეხედულებებს. რეიგანმა, რომელიც 1981-89 წლებში იყო პრეზიდენტი, შეამცირა მთავრობის ხარჯები, მუშახელზე და კაპიტალზე მარგინალური გადასახადის განაკვეთი, დაიწყო ფულის მიწოდების კონტროლი ინფლაციის შეზღუდვის მიზნით. პრეზიდენტის რანგში რეიგანმა ახალი პოლიტიკური და ეკონომიკური ინიციატივები წამოაყენა. მისი ეკონომიკური პოლიტიკა, რომელსაც რეიგანომიკას უწოდებდნენ, გულისხმობდა ბიზნესის რეგულაციის შემცირებას, ინფლაციის კონტროლს, სამთავრობო ხარჯების შემცირებას და გადასახადების შემცირებით ეკონომიკის ზრდის სტიმულირებას.

1992 წელს გამარჯვებულმა კლინტონმა ამერიკელებს შესთავაზა ახალი ეკონომიკური პროგრამა, რომელიც ითვალისწინებდა სახელმწიფოს უფრო აქტიურ როლს და გადასახადების გაზრდას, რასაც 1992 წელს, შედეგად მოჰყვა ბიუჯეტის პროფიციტი,

2001 წელს, ჯორჯ ბუშ უმცროსის მიერ გადასახადების შემცირებით დაბრუნდა. შეუძლებელია, ზოგადად მაინც არ ვახსენოთ 21-ე საუკუნის დასაწყისის სამი უმძიმესი ფინანსური კრიზისი - 2002-2003, 2008 და 2012 წლების მაგალითზე და უმძიმესი საგარეო ვალი - თითქმის 23 ტრილიონი ამერიკული დოლარი, რომელიც ტრამპმა შემცირა 100 მილიარდი დოლარით. მისი ეკონომიკური პოლიტიკა უკვე არის წარმატებული და შთამბეჭდავი და უკვე შეიძლება ბევრი მიღწევის დასახელება.

Abstract: New history of America is connected to the discovery of Christopher Columbus in 1492. Economy of the USA grew rapidly in the end of the 19th century and in the beginning of the 20th century, that made America one of the leading countries in the world. The next period was followed by the “Big Depression”. Roosevelt managed to step out of it after the 2nd world war. Economic development transformed the USA into industrial-agrarian country from the agrarian one. The republican presidents, Reagan and Bush, began the neo-republican course, which was based on the monetary views of M. Freedman and R. Mandal. Reagan, who was the president in 1981-89, reduced government expenses, rate of the marginal taxes on the workforce and capital and started to control distribution of money in order to reduce inflation. Reagan introduced new political and economic initiatives as a president of the USA. His economic policy, that is called Reagan-economy, involves the reduction of regulations on business, control of inflation, reduction of government expenses and stimulation the growth of economy by the reduction of taxes. In 1992 the new president Clinton offered a new economic program, which involved more active role of the government and increasing taxes, that caused budget proficiency, in 2001, George Bush Junior came back with the reduction of taxes. It's impossible not to mention 3 the most serious financial crises of the 21st century – in 2002-2003, in 2008 and in 2012 and the most serious external debt – almost 23 trillion USD, which was reduced with 100 billion USD by Trump. His economic policy is quite successful and impressive and many achievements can be mentioned.

საკვანძო სიტყვები: ამერიკის ისტორია, ეკონომიკა, ინდუსტრია, ფინანსური კრიზისი, სწრაფი განვითარება, ეკონომიკური პოლიტიკა.

Key Words: American history, economy, industry, financial crisis, rapid development, economic policy.

შესავალი: ამერიკის ახალი ისტორია დაკავშირებულია 1492 წ. ქრისტეფორე კოლუმბის აღმოჩენასთან. ევროპის, აზიის და აფრიკის მოსახლეობა დაინტერესდა ამერიკით. ასევე დიდი ინტერესი გამოიჩინეს ესპანელებმა და მიიტაცეს უზარმაზარი ტერიტორიები და დაიწყეს ადგილობრივ მოსახლეთა–ინდიელთა ექსპლუატაცია. მათ გაქონდათ ქვეყნიდან დიდი რაოდენობით ოქრო და ვერცხლი. 1558 წლიდან ესპანელებთან ბრძოლაში მოგებული დარჩა ინგლისი და დაიწყო ამერიკის ტერიტორიის კოლონიზაცია. ასეთივე ინტერესებს იჩენდა ჰოლანდია და საფრანგეთი. მე–17-ე საუკუნის ბოლოს საფრანგეთმა ხელში ჩაიგდო კანადა და ლუიზიანა. შვიდწლიანი მმართველობის შემდგომ ინგლისმა საფრანგეთისგან მიიტაცა კანადა, ესპანეთისგან–ფლორიდა. ჩრდილოეთი ამერიკა ძირითადად ინგლისის კოლონიად იქცა. შეიქმნა საგანგებო სავაჭრო კომპანიები, რომელთაც აფრიკიდან ამერიკაში მოყავდათ შავი მონები. ათასობით ზანგი, სადაც მათ ელოდათ მძიმე შრომა, წამება და გათანაბრებული იყვნენ ცხოველებთან.

ასევე დიდი ინტერესი გამოიჩინეს ესპანელებმა და მიიტაცეს უზარმაზარი ტერიტორიები და დაიწყეს ადგილობრივ მოსახლეთა–ინდიელთა ექსპლუატაცია. მათ გაქონდათ ქვეყნიდან დიდი რაოდენობით ოქრო და ვერცხლი. 1558 წლიდან ესპანელებთან ბრძოლაში მოგებული დარჩა ინგლისი და დაიწყო ამერიკის ტერიტორიის კოლონიზაცია. 1783 წელს ვერსალში ხელი მოეწერა აშშ–სა და ინგლისს შორის პირველ ხელშეკრულებას, რომელმაც იურიდიულად დაამტკიცა ამერიკის დამოუკიდებლობა. ყოველივე ამის შემდგომ მოწესრიგდა ახალი საფინანსო მეურნეობა, გაფართოვდა საბანკო სისტემა.[1]

ძირითადი ტექსტი: მე-19-ე საუკუნის ბოლოს და მე-20-ე საუკუნის დასაწყისში ამერიკის შეერთებული შტატების ეკონომიკა ხასიათდება სწრაფი განვითარებით, რამაც მისცა საშუალება ქვეყანას წამყვანი ადგილი დაეკავებინა მსოფლიოში. დაჩქარებული ეკონომიკური ზრდა განპირობებული იყო შემდეგი ფაქტორებით:

1. 1861–1865 წწ. სამოქალაქო ომში კაპიტალისტური ჩრდილოეთის გამარჯვება მონათმფლობელურ სამხრეთზე, რამაც ერთიანი ეროვნული კაპიტალისტური ბაზრის განვითარების საფუძველი შექმნა.

2. უზარმაზარი ბუნებრივი სიმდიდრის არსებობა: ქვანახშირი, რკინის მადანი, ნავთობის უდიდესი მარაგი, ნაყოფიერი ნიადაგები, ხელსაყრელი კლიმატი, ტყის და წყლის რესურსები, მდინარეები, როგორც სატრანსპორტო მაგისტრალები.

3. ეროვნული კაპიტალის დაგროვების მაღალი დონე. მე-20-ე ს. დასაწყისში უცხოეთის ინვესტიციებმა აშშ-ში, 3,4 მლრდ დოლარს მიაღწია.

4. მოსახლეობის რაოდენობის ზრდა, ქვეყნებიდან იმიგრაციის ხარჯზე. შრომის ბაზრის შევსების შემდეგ ამერიკის მთავრობამ გაამკაცრა საიმიგრაციო კანონები. შრომის უუნარო ადამიანებს, ასევე 10 წლით აუკრძალეს ჩინელ მუშებს იმიგრაცია.

5. შინაგანი მიგრაცია და ქალაქის მოსახლეობის ზრდა.

6. სამრეწველო რევოლუციისა და ინდუსტრიალიზაციის დასრულება. ტექნიკური პროგრესი.

7. ფედერალური მთავრობის პროტექციონისტული პოლიტიკის შედეგად 1861 წელს საქონლის იმპორტზე ამერიკის საბაჟო ახდევინებდა 5–10 % ბაჟს.

8. ამერიკის ეკონომიკის განვითარების მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენდა კონკურენტი ქვეყნების სიშორე.

9. ამერიკულ საწარმოებში დამონტაჟებული იყო უახლესი ტექნიკა.

ამერიკის მრეწველობა იყენებდა მსოფლიო გამოცდილებას და თავის ტექნიკურ იდეებს. 1876 წელს თ. ედისონმა შექმნა სამრეწველო ლაბორატორია, რომელიც მსოფლიოს პირველ საგამომგონებლო ცენტრად იქცა. მაგ. ვაგონი-მაცივარი, ტელეფონი, ფონოგრაფი, ელექტრონული ნათურა, ფოტოფირი, ცვლადი დენი, კინემატოგრაფი, მუხლუხა ტრაქტორი. ფორდმა ააგო თავისი პირველი ავტომობილი. დაიწყო განვითარება ახალმა დარგებმა: ნავთობის მოპოვება, ელექტროენერგეტიკა, ქიმიური და ავტომობილმშენებელი, ლითონდამამუშავებელი, მეტალურგია, ნახშირის მრეწველობა, სარკინიგზო მშენებლობა. მე-20 საუკუნე დაიწყო აშშ-ს ეკონომიკაში წარმოებისა და კაპიტალის კონცენტრაციის და ცენტრალიზაციით. მრეწველობაში მონოპოლისტური გაერთიანების შექმნით. საბანკო და საფინანსო კაპიტალის როლის გაძლიერებით. შეიქმნა პირველი მონოპოლისტური გაერთიანებები, როკფელერის ნავთობის ტრესტი „სტანდარტ ოილი“. კარნეგის მიერ შექმნილი ფოლადჩამომსხმელი „კარნეგი სტილ კომპანი“. წარმოიქმნა შაქრის კომპანია „ამერიკენ შუგარ რიფაინინგ კომპანი“, თამბაქოს მონოპოლია „კონსოლიდეიტელ კოპერი“. ამერიკა გადაიქცა ტრესტების კლასიკურ ქვეყნად. პრეზიდენტ თ. რუზველტის პოლიტიკით ფედერალურმა მთავრობამ ტრესტების საქმიანობაზე დააწესა კონტროლი. მისი განხორციელებისათვის 1903–1905 წწ. აშშ-ში მიიღეს კანონები: ვაჭრობისა და შრომის სამინისტროს შექმნის შესახებ; კორპორაციების საქმიანობის შესწავლის სპეციალური ბიუროს შექმნის შესახებ; კვების პროდუქტების და სამედიცინო პრეპარატების დამზადებაზე კონტროლის შესახებ. ბუნებრივი რესურსების დაცვის შესახებ; დაარსდა ალუმინის ტრესტი „ალკოა“, ქიმიური ტრესტი „დიუპონ დე

ნემური“. მორგანის და როკფელერის საბანკო ჯგუფები 112 ბანკს განაგებდნენ.

კაპიტალის კონცენტრაციამ გამოიწვია წვრილი და საშუალო ფირმების გაკოტრება. მე-20-ე საუკუნე აგრარული სექტორის განვითარებით დაიწყო. ამერიკელი ფერმერი არ იხდიდა მიწის რენტას, ამიტომ ამერიკული პური ევროპულ პურზე იაფი ღირდა, რის გამოც დაიპყრო საგარეო ბაზრები. აგრარული სექტორის განვითარება გამოიწვია სამმა ფაქტორმა: აგრარული სექტორის კაპიტალისტურმა ორგანიზაციამ. სახნავი მიწების გაფართოებამ–დასავლეთის უზარმაზარი სივრცეების ათვისების ხარჯზე; სასოფლო–სამეურნეო მანქანების ფართოდ გამოყენებამ. გაიზარდა დამუშავებული მიწების რაოდენობა. მიწათმოქმედთა რიცხვი 6,2 მლნ–დან 10,4 მლნ კაცამდე გაიზარდა. ხოლო ფერმერული მეურნეობების საერთო რაოდენობა 2 მლნ–დან 5,8 მლნ–მდე გაიზარდა. ფერმერული მეურნეობის ეკონომიკური ეფექტურობა განპირობებული იყო არა მარტო დაქირავებული შრომის გამოყენებით, არამედ წარმოების ინტენსიფიკაციით. მაღალმწარმოებლური იარაღებით და მანქანებით აღიჭურვა ფერმები. აგრეთვე დაიწყო მიწის ანალიზი და ნიადაგის ნაყოფიერების დადგენა, აგრარული პროდუქტების გადამუშავება და შენახვა.

აშშ–ში მონოპოლისტები აქტიურად იბრძოდნენ ბაზრებისათვის, აჩქარებდნენ ექსპორტს, ზრდიდნენ ინვესტიციებს საზღვარგარეთ, ითვისებდნენ ნედლეულის წყაროებს სხადასხვა ადგილებში. იზრდებოდა კაპიტალის ექსპორტი. ევროპაში ისინი სერიოზულ კონკურენციას აწყდებოდნენ, ამიტომაც ისწრაფვოდნენ ლათინური ამერიკისა და აზიის სუსტად განვითარებული ქვეყნებისაკენ. 1913 წელს ამერიკის ინვესტიციების რაოდენობა საზღვარგარეთ ხუთჯერ გაიზარდა და 2.5 მლრდ დოლარს მიაღწია. აშშ–ში გამოშვებული პროდუქცია შეადგენდა მთელი ევროპული ქვეყნების პროდუქციის

მოცულობის ნახევარს. გაჰქონდათ გემები, ორთქლმავლები, მანქანათმშენებლობის სხვადასხვა პროდუქცია. ამერიკის ინვესტიციებმა მექსიკაში 1მლრდ დოლარს მიაღწია.

ეკონომიკური განვითარების წყალობით აშშ აგრარული ქვეყნიდან ინდუსტრიულ-აგრარულ ქვეყნად გადაიქცა. ეკონომიკის განვითარების კომპლექსურობა უზრუნველყო სამრეწველო წარმოების ყველაზე მაღალმა ტემპებმა, მისმა მოცულობამ და აგრარულ სექტორში მსოფლიოში ყველაზე მოწინავე მეთოდების დანერგვამ. აშშ გახდა მსოფლიოს ლიდერი და გამოვიდა საგარეო და კოლონიური ექსპანსიის არენაზე.[2]

მეოცე საუკუნის 20-იან წლებში ამერიკაში დადგა აყვავების ეპოქა. ვითარდებოდა ეკონომიკა და უფრო სწრაფად ვითარდებოდა საფონდო ბაზარი, თუმცა ეს დიდხანს არ გაგრძელებულა, 30-იან წლებში უკვე დაიწყო კრიზისი და დადგა დიდი დეპრესიის პერიოდი. მასობრივი გლობალური ეკონომიკური ვარდნა, რომელიც გრძელდებოდა 1929 წლიდან დაახლოებით 10 წლის განმავლობაში. მან გამოიწვია უამრავი ბანკის გაკოტრება, რეკორდული უმუშევრობა, ისევე, როგორც მთლიანი ეროვნული პროდუქტის, ინდუსტრიული წარმოების, აქციათა ბაზარზე ფასთა და ასევე პრაქტიკულად ეკონომიკის ზრდის ყველა პარამეტრის მკვეთრი ვარდნა. ვარდნის პიკი მიღწეულ იქნა უკვე 1933 წელს, თუმცა მხოლოდ მეორე მსოფლიო ომის შემდეგლა იქნა შესაძლებელი ისეთი ინდიკატორების, როგორიცაა ინდუსტრიული წარმოება, საწარმოო აქციათა ფასებისა და გლობალური ერთობლივი შიდა პროდუქტის, 1929 წლის დონეზე აყვანა.

ტერმინი "დიდი დეპრესია" მიუთითებს არა მხოლოდ ეკონომიკურ მოვლენაზე, ის ასევე განსაზღვრავს ერთ მთლიან კულტურულ პერიოდს, რომელსაც მარტივად "დეპრესიას" უწოდებენ და პოლიტიკურ გამოძახილს ამ ეკონომიკური მოვლენებისადმი.

ეკონომისტები, ისტორიკოსები და პოლიტიკური მეცნიერები დიდი დეპრესიის მიზეზთა მრავალ თეორიას ასახელებენ. ამგვარად ის ეკონომიკური ისტორიის ერთ-ერთ ყველაზე მეტად შესწავლილ მოვლენად რჩება დღემდე. საერთო მოსაზრებით დიდი დეპრესიის მიზეზი ძირითადად მთავრობის მიერ მონეტარული პოლიტიკის არასწორი მართვა გახდა.

ბოლო დროს, ეკონომისტთა უმრავლესობა ემხრობა მოსაზრებას, რომ საფონდო ბირჟის კრაში 1929 წელს არ ყოფილა დიდი დეპრესიის პირდაპირი მიზეზი, არამედ უფრო შედეგი, რომელმაც კატალიზატორის როლი შეასრულა და მოვლენების დრამატულ განვითარებამდე მიგვიყვანა. იმდროინდელი ეკონომიკური მონაცემების სტატისტიკის შესწავლით ნათელი ხდება დეპრესიის უფრო ღრმა მიზეზები, რომელსაც ასევე თან სდევდა ევროპის ეკონომიკური დაღმასვლა. დღეისთვის, ყველაზე მიღებულია პეტრე ტემინის თეორია: დიდი დეპრესია გამოწვეული იყო შეერთებული შტატების ფედერალური რეზერვის მიერ წლების განმავლობაში გატარებული კატასტროფულად მცდარი მონეტარული პოლიტიკით, რომელიც წინ უძღოდა დიდ დეპრესიას. ინფლაციის შეკავების მიზნით ფულის მიწოდების შეზღუდვის პოლიტიკამ მწვავე უკუურეაქცია გამოიწვია, ვინაიდან ეკონომიკის ფაქტობრივი პრობლემა დეფლაცია გახდა.

დეპრესიიდან გამოსავალი ნაპოვნი იქნა პრეზიდენტ რუზველტის მიერ. მეორე მსოფლიო ომიდან აშშ გამოვიდა ისეთი ძლიერი, როგორც არასდროს. მის წილად მოდიოდა მსოფლიო მშპ-ს 50%, თუმცა იყო ისევ საფრთხე ახალი კრიზისის, თუმცა შეძლო თავიდან აეცილებინა ეს საფრთხეც, მარშალის შესანიშნავი გეგმის საშუალებით, რომელმაც ერთბაშად გადაწყვიტა ეკონომიკური და პოლიტიკური პრობლემები. ეს იყო ფართომშტაბიანი დახმარების გეგმა.

შემდგომ დაიწყო რესპუბლიკელი პრეზიდენტების–რეიგანის და ბუშის–ნეოკონსერვატორული კურსი, რომელიც ეფუძნებოდა მ. ფრიდმანისა და რ. მანდელის–მონეტარულ შეხედულებებს. ისინი მოითხოვდნენ სახელმწიფო ხარჯების, გადასახადების და ეკონომიკაში სახელმწიფო ჩარევის შემცირებას. ახალი საგადასახადო პოლიტიკის შემუშავებაში აქტიური წვლილი შეიტანა ახალგაზრდა ეკონომისტმა ა. ლაფერმა, რომლის თეორიული შეხედულებების ბაზაზეც შეიქმნა „რეიგანომიკა“, რომელიც ითვალისწინებდა მკაცრ ფულად–საკრედიტო პოლიტიკას, რომელიც ინფლაციის კლებას შეუწყობდა ხელს. საპროცენტო განაკვეთის ზრდა, რომელიც მოიზიდავდა აშშ–ში უცხოურ კაპიტალს.

რეიგანმა, რომელიც 1981-89 წლებში იყო პრეზიდენტი, გაატარა ასეთი ეკონომიკური პოლიტიკა: შეამცირა მთავრობის ხარჯები, მუშახელზე და კაპიტალზე მარგინალური გადასახადის განაკვეთი, დაიწყო ფულის მიწოდების კონტროლი ინფლაციის შეზღუდვის მიზნით. რეიგანის გეზი მნიშვნელოვნად განსხვავდებოდა მისი წინამორბედებისგან. პრეზიდენტის რანგში რეიგანმა ახალი პოლიტიკური და ეკონომიკური ინიციატივები წამოაყენა. მისი ეკონომიკური პოლიტიკა, რომელსაც რეიგანომიკას უწოდებდნენ, გულისხმობდა ბიზნესის რეგულაციის შემცირებას, ინფლაციის კონტროლს, სამთავრობო ხარჯების შემცირებას და გადასახადების შემცირებით ეკონომიკის ზრდის სტიმულირებას. მას შემდეგ, რაც თავდაცვის ძალების გაძლიერებამ დიდი დეფიციტი გამოიწვია, მან მაინც არ განაცხადა უარი კურსის შეცვლაზე. პროფკავშირებთან დაპირისპირებისას ის მკაცრ პოლიტიკას ატარებდა. უარი თქვა დამაბულობის შენელების პოლიტიკაზე 1984 წლის არჩევნებში მან უპრეცედენტოდ დიდი უპირატესობით გაიმარჯვა. მისი მეორე ვადა ძირითადად საგარეო ურთიერთობებში წარმატებებით აღინიშნა: ცივი ომის დასრულებისკენ გადადგმული დიდი ნაბიჯი, ლიბიის

დაბომბვა და ირან-კონტრას სკანდალის გახმაურება. რეიგანის პოლიტიკის შედეგად ნავთობის ფასი სამჯერ დაეცა, 1986 წელს რეიგანმა საგადასახადო კოდექსი სრულიად განაახლა, რის შედეგადაც მილიონობით მცირე შემოსავლის მქონე ადამიანი გადასახადისგან გათავისუფლდა. რეიგანმა პრეზიდენტის თანამდებობა 1989 წელს დატოვა. გაამართლა თუ არა პრეზიდენტების რონალდ რეიგანისა და ჯორჯ ბუშ უმცროსის მიწოდების პოლიტიკებმა? გამოიწვიეს თუ არა მათ ინვესტიციების ზრდა და სიმდიდრე „გაქონვის ეკონომიკით“? მონაცემები და ფაქტები ამბობენ, რომ არა.

1992 წელს გამარჯვებულმა კლინტონმა ამერიკელებს შესთავაზა ახალი ეკონომიკური პროგრამა, რომელიც ითვალისწინებდა სახელმწიფოს უფრო აქტიურ როლს და გადასახადების გაზრდას, რასაც 1992 წელს, შედეგად მოჰყვა ბიუჯეტის პროფიციტი, 79 მლრდ დოლარის ოდენობით, თუმცა კლინტონმა ბუშისგან მიიღო დეფიციტური ბიუჯეტი. დაიწყო აღორძინება სოციალური პროგრამების, გაიზარდა ინვესტიციები, ინფლაცია შემცირდა 2–3%-მდე წელიწადში, ხოლო უმუშევრობა 4%-მდე, გაიზარდა საფონდო ბაზარი 3–ჯერ. სახელმწიფომ პირდაპირი მხარდაჭერა აღმოუჩინა ფერმერებს ფულადი ფორმით და უკვე 7000 მსხვილი ფირმა გამოჩნდა ბაზარზე. გაიზარდა კვების და საავტომობილო მრეწველობა. ნავთობზე მაღალი ფასები ძალიან სასიკეთო აღმოჩნდა აშშ-ს ენერგეტიკული მრეწველობის ზრდისათვის. მოხდა ნავთობის 20%-იანი ზრდა. დაიწყო განვითარება ავიაკოსმოსურმა, კომპიუტერულმა მრეწველობამ. მან აუხსნა ამერიკელებს, რომ „ახლა, როდესაც ჩვენი ეკონომიკა იბრძვის მსოფლიო ისტორიაში უდიდესი რეცესიისგან გამოსასვლელად – და ჩვენი აზრით, რითიც უნდა დავძლიოთ ბუშის დროინდელი გადასახადების შემცირების პოლიტიკა – უფრო და უფრო მნიშვნელოვანი ხდება ერთი მარტივი ფაქტის გაგება: თუ

რეალურ სამყაროში შევამოწმებთ მიწოდების ეკონომიკის შედეგებს, დავინახავთ რომ მას არ მოუტანია ის, რასაც დაგვპირდა.“

2001 წელს, ჯორჯ ბუშ უმცროსის მიერ გადასახადების შემცირებით დაბრუნდა. ამ დღიდან მოყოლებული, ჩვენ ვცხოვრობთ ბუშის საგადასახადო კოდექსის ერაში, იმ განსხვავებით, რომ პრეზიდენტმა ბარაკ ობამამ ხელი მოაწერა გადასახადების კიდევ უფრო შემცირებას. შესაძლებელია, და ალბათ წამალიცაა, ძლიერ ეკონომიკასთან ერთად.

შეუძლებელია, ზოგადად მაინც არ ვახსენოთ 21-ე საუკუნის დასაწყისის სამში უმძიმესი ფინანსური კრიზისი - 2002-2003, 2008 და 2012 წლების მაგალითზე და უმძიმესი საგარეო ვალი - თითქმის 23 ტრილიონი ამერიკული დოლარი და გეოპოლიტიკური გლობალური სტატუს-კვოს გაქრობის რეალური სცენარით.

ამ ფონზე ბუნებრივია, რომ ამერიკის შეერთებული შტატების ეკონომიკამ 2017 წელს ნავარაუდევზე უფრო სუსტი სტარტი აიღო. ვაჭრობის დეპარტამენტის მიერ გავრცელებული ანგარიშით ქვეყნის ეკონომიკა 2017 წლის პირველ კვარტალში 0.7%-ით გაიზარდა. ეს მაჩვენებელი გასული სამი წლის მანძილზე მინიმალურია. ეკონომიკური ზრდის შემცირება მოსახლეობის დანახარჯების მოცულობის შემცირებულმა ზრდამ გამოიწვია. პირველ კვარტალში მოსახლეობის დანახარჯები 2016 წელთან შედარებით 0.3%-ით გაიზარდა, ეს მონაცემი 2009 წლის შემდეგ ყველაზე დაბალია. ანგარიშის მიხედვით, მოსახლეობის დანახარჯები შემცირებულია გრძელვადიანი მოხმარების პროდუქტების შემენით. ბიზნეს სექტორის დანახარჯები კი 1.1%-ით არის გაზრდილი, ასევე 1.7%-ითაა გაზრდილი სახელმწიფო დანახარჯები. განსაკუთრებით მაღალი ტემპით - 9%-ით გაიზარდა კომპანიების მიერ საინვესტიციო საქონლის შეძენა, რაც მომავალში გაზრდილი ინვესტიციების ზრდის ალბათობაზე მიანიშნებს.

2017 წლის პირველ კვარტალში გაიზარდა იმპორტის მაჩვენებელი, იმის გამო, რომ იმპორტი მთლიანი შიდა პროდუქტის ფორმულაში მინუსით აღინიშნება, ამას ეკონომიკური ზრდის მაჩვენებელზე ნეგატიური გავლენა ჰქონდა. თეთრი სახლის მმართველი გუნდის გაცხადებულ მიზანს წარმოადგენს ქვეყანაში 3% და 4%-იანი ზრდის მიღწევა. თუმცა ანალიტიკოსების შეფასებით, გაცილებით უფრო რეალისტურია არა 4%-იანი, არამედ 2%-იანი ზრდის მიღწევა.

2018 წლის პირველ კვარტალში აშშ-ს ეკონომიკა 2.3%-ით გაიზარდა, რაც გასული წლის ანალოგიურ მაჩვენებელს 2-ჯერ აღემატება. 2017 წლიდან ყველა ეკონომიკური ცვლილება უკავშირდება ახალი პრეზიდენტის სახელს და მის ეკონომიკურ პროგრამას, რომელიც თავიდანვე გაცხადებული იყო და ძირითადი პოსტულატები ასეთი სახით იყო წარმოდგენილი:

ქვეყნის შიგნით რადიკალური სოციალური-ეკონომიკური რეფორმების გატარება და ორიენტაციის აღება სოციალური პოლიტიკის მიმართულებით, ასევე საგარეო-ეკონომიკური პრიორიტეტების გარკვეული სახის შეზღუდვებით, მათ შორის, მკაცრი პროტექციონისტური პოლიტიკის გატარებით; ჩრდილო-ატლანტიკური სოლიდარობის პასუხისმგებლობის გადანაწილებით მოკავშირეებზე და ამ მიმართულებით გაწეული ხარჯების თანდათანობით შეზღუდვა და მთლიანად თავდაცვითი ხარჯების ეტაპობრივი შემცირება; ტრანსატლანტიკური ეკონომიკური სოლიდარობის პრინციპის დროებით გადავადება, რომელიც მიზნად ისახავდა ევროკავშირთან უფრო მჭიდრო ეკონომიკურ ინტეგრაციას და სავარაუდო "სავაჭრო ომების" სცენარის განვითარებას; „თანამშრომლობითი უსაფრთხოების“ პრინციპის ამოქმედება გეოპოლიტიკური კურსის განხორციელებისას, ანუ მსოფლიო პოლიტიკაში საერთაშორისო უსაფრთხოების მიღწევის საქმეში

თანაბარი პასუხისმგებლობის აღება, სხვა გლობალური გავლენის ცენტრებთან ერთად;

ექსპერტები ერთხმად აცხადებენ, რომ დონალდ ტრამპის ეკონომიკური პოლიტიკა უკვე არის წარმატებული და შთამბეჭდავი და უკვე შეიძლება ბევრი მიღწევის დასახელება:

1 სახელმწიფო ვალი შემცირდა 100 მილიარდი დოლარით (ობამას დროს გაიზარდა 550 მილიარდი დოლარით, პრეზიდენტობის პირველ წელს);

2 ეკონომიკის ზრდა 3%-ი

3 ფედერალური პროგრამა, რომელიც შემოსავლის არ მქონე პირების საკვებს ყიდულობს, აფიქსირებს, რომ ტრამპის გაპრეზიდენტებიდან 100 დღეში, სახელმწიფო “საკვებზე” დამოკიდებული ადამიანების რიცხვი 1 100 000 ადამიანი შემცირდა

4 ამერიკული წარმოება 2004 წლის შემდეგ ყველაზე დიდ მაჩვენებელს აფიქსირებს, ქარხნების ბუმი ცენტრალურ შტატებში

5 ტრამპის პრეზიდენტობის პირველ 6 თვეში, შეიქმნა 1 000 000 სამუშაო ადგილი

6 ეკონომიკური ოპტიმიზმის სტატისტიკური მაჩვენებელი 30 წლის განმავლობაში ყველაზე დიდია

7 1973 წლის შემდეგ ყველაზე დაბალი უმუშევრობის დონე (44 წლის რეკორდი)

8 ფედერალური რეზერვი გაიზარდა 1,7 ტრილიონი ამერიკული დოლარით

9 ფასიანი ქაღალდების ფასი იზრდება, ტრამპის პრეზიდენტობის პირველი 100 დღე იყო საუკეთესო ამ მხრივ ნებისმიერ პრეზიდენტთან შედარებით

10 არალეგალური იმიგრაცია შემცირდა 76%-ით ტრამპის გაპრეზიდენტებიდან 100 დღეში

11 ნახშირის ექსპორტი (მადაროების ამუშავებასთან ერთად) გაიზარდა 60%-ით

12 ბუნებრივი აირის ფასი, ყველაზე დაბალი 30 წლის განმავლობაში

13 სამხედრო ვეტერანების უმუშევრობის დონე რეკორდულად დაბალ მაჩვენებელს 2,7%-ს აფიქსირებს

14 თავდაცვის ბიუჯეტი 21 მილიარდი აშშ დოლარით გაიზარდა

15 სირიის არმიამ ისლამური ხალიფატის საბოლოო განადგურების შესახებ გამოაცხადა

16 თეთრი სახლის ხარჯები შემცირდა 5 100 000 აშშ დოლარით, ტრამპს 110 თანამშრომლით ნაკლები ჰყავს შტაბში, ვიდრე ობამას

17 ტრამპი ითხოვს ნატოს წევრი სახელმწიფოებისგან, თავდაცვის ბიუჯეტი შეუსაბამონ ალიანსის სტანდარტებს, რასაც შემხვედრი ნაბიჯები მოჰყვა პარტნიორებისგან

18 ტრამპს ობამაზე 50%-ით მეტი შეხვედრა ჰქონდა კოლეგებთან

19 ინდექსი, რომელიც ამერიკელების შემოსავლების დონეებს აფიქსირებს ყველა დროის საუკეთესო მაჩვენებელზეა

რამდენდა შეინარჩუნებს ამ მაჩვენებლებს ქვეყნის ეკონომიკა, ამაზე რთულია საუბარი ჯერ, თუმცა ცნობილია ამერიკის საზოგადოების განწყობა და დამოკიდებულება ტრამპის რეფორმების მიმართ. მარტში ჩატარებული მასშტაბური გამოკითხვების მიხედვით, რესპონდენტთა 51% იწონებს, თუ როგორ წყვეტს აშშ-ს პრეზიდენტი ეკონომიკურ საკითხებს. გამოკითხულების 70%-მა კი განაცხადა, რომ აშშ-ს ეკონომიკა შესანიშნავ მდგომარეობაშია.

ასევე აღსანიშნავია, რომ გამოკითხული რესპონდენტების 48%-მა განაცხადა, რომ აშშ-ს ეკონომიკის პოზიტიური მდგომარეობა დონალდ ტრამპის და არა ბარაკ ობამას დამსახურებაა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ვეშაპიძე შ., ლეკაშვილი ე., გრიშკაშვილი ა., ასლამაზიშვილი ნ.,- „მსოფლიო ეკონომიკა“. თბილისი. 2008
2. სეხნიაშვილი ც. - ეკონომიკის ისტორია. თბილისი. 2000
3. european.ge/miwodebis-ekonomikis-kraxi გადამოწმებულია 28.05.2018